

УДК 316.658.4:355.48

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.36>

ІСТОРИЧНІ НАРАТИВИ ЯК СКЛADOVA ІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Петренко С.В.,

науковий співробітник науково-організаційного центру

Національної академії Служби безпеки України

ORCID: 0000-0003-1219-2401

e-mail: sveta.iris.av@gmail.com

Петренко С.В. Історичні нарративи як складова інформаційних операцій рф проти України.

У статті здійснюється комплексний аналіз наукових підходів до феномену історичної політики, колективної пам'яті, інформаційно-психологічного впливу та інформаційних операцій, що дозволяє розглядати історичні нарративи як структурний елемент стратегічної комунікації держави-агресора.

Вказується, що в умовах сучасної російсько-української війни особливої актуальності набуває проблема використання історичних нарративів як інструменту інформаційної агресії та складової гібридного протиборства.

Відзначається, що історичні нарративи у сучасній російській інформаційній стратегії втрачає суто академічний характер і трансформується у політичний інструмент легітимації зовнішньополітичних рішень, виправдання воєнної експансії та формування альтернативної картини минулого. Проаналізовано ключові ідеологеми російського інформаційного дискурсу, зокрема концепти «спільної історії», «єдиного народу», «русского мира» та «Новоросії», які використовуються для обґрунтування геополітичних претензій, делегітимації української державності та підриву національної ідентичності.

Підкреслюється, що історичні міфи у російській пропаганді виконують функцію символічної зброї, спрямованої на емоційно-ціннісний вплив на аудиторію, спрощення складних історичних процесів і формування когнітивних моделей, що виправдовують агресивну політику. Встановлено, що історична аргументація активно інтегрується у інформаційно-психологічні операції, де поєднуються елементи пропаганди, політики пам'яті, маніпулятивних технологій та інструментів стратегічних комунікацій.

Доведено, що історичний дискурс використовується як засіб нормалізації агресії, формування образу ворога та впливу на міжнародне сприйняття російсько-української війни. За результатами дослідження зроблено висновок, що історичні нарративи в російській інформаційній агресії функціонують як системний механізм гуманітарного впливу, спрямований на підрив суверенітету України у сфері смислів і колективної пам'яті. У зв'язку з цим протидія історичним маніпуляціям має здійснюватися шляхом формування цілісної державної політики пам'яті, розвитку історичної освіти, посилення стратегічних комунікацій, підтримки наукової історіографії та зміцнення інформаційної безпеки як складової національної безпеки держави.

Ключові слова: історична політика, інформаційна агресія, історичні нарративи, колективна пам'ять, гібридна війна, інформаційно-психологічний вплив, російська пропаганда, інформаційна безпека.

Petrenko S.V. Historical narratives as a political tool of russian information operations against Ukraine.

This article offers a comprehensive analysis of scholarly approaches to historical policy, collective memory, and information-psychological influence, framing historical narratives as a structural component of the strategic communications of an aggressor state. It argues that, in the context of the ongoing russian-Ukrainian war, the use of historical narratives as an instrument of information aggression and as an element of hybrid warfare has become particularly significant.

The study demonstrates that, in Russian contemporary information strategy, historical narratives no longer serve as a purely academic field. Instead, it is transformed into a political tool used to justify foreign policy decisions, support military expansion, and promote an alternative interpretation of the past. The article examines key ideologemes in Russian information discourse, most notably the concepts of a “common history,” a “one people,” the “Russian world” (*russkiy mir*), and “Novorossiia.” These concepts are employed to legitimize geopolitical claims, undermine Ukrainian statehood, and erode Ukrainian national identity.

The article highlights that historical myths in Russian propaganda serve as symbolic weapons, aiming to influence audiences emotionally and morally, simplify complex historical processes, and shape cognitive frameworks that normalize and legitimize aggressive policies. It also demonstrates that historical argumentation is systematically embedded in information-psychological operations, combining elements of propaganda, memory politics, manipulative techniques, and strategic communications.

The study demonstrates that historical discourse is used to normalize aggression, shape the image of the enemy, and influence international perceptions of the Russian-Ukrainian war. The findings indicate that, within Russia’s information aggression, historical narratives operate as a systemic mechanism of influence aimed at undermining Ukraine’s sovereignty in the realms of meaning-making and collective memory. Accordingly, countering historical manipulation requires the development of a coherent state memory policy, the advancement of historical education, the strengthening of strategic communications, support for scholarly historiography, and the reinforcement of information security as a core component of national security.

Key words: historical policy, information aggression, historical narratives, collective memory, hybrid warfare, information-psychological influence, Russian propaganda, information security.

Постановка проблеми. У контексті сучасної російсько-української війни особливої актуальності набуває проблема використання історичних нарративів як інструменту інформаційної агресії. Попри традиційне сприйняття історичних нарративів як сфери наукового пізнання минулого, у сучасних геополітичних умовах вони дедалі частіше виконують функцію засобу політичного впливу та складової стратегічних комунікацій держав. Російська федерація системно інтегрує історичні нарративи у структуру інформаційно-психологічних операцій, використовуючи їх для легітимації воєнних дій, обґрунтування територіальних претензій і формування альтернативної моделі історичної реальності. Проблема полягає в тому, що історичні інтерпретації в російському інформаційному дискурсі функціонують не як результат наукового аналізу, а як інструмент символічного впливу, спрямований на делегітимацію української державності, розмивання національної ідентичності та підризу довіри до історичної правди. Така практика становить загрозу не лише інформаційній безпеці, але й гуманітарному суверенітету України, оскільки стосується сфери історичної пам’яті, ціннісних орієнтирів та суспільної самоідентифікації. Водночас у науковому дискурсі відсутній достатньо системний аналіз історичних нарративів саме як складової механізмів інформаційної агресії, що зумовлює необхідність комплексного дослідження цієї проблематики.

Мета статті полягає у дослідженні ролі історичних нарративів у структурі російської інформаційної агресії проти України та визначення механізмів інструменталізації історії як засобу гібридного впливу. Досягнення поставленої мети передбачає аналіз ключових історичних міфів і концептів, що використовуються в російському інформаційному дискурсі, дослідження їх функцій у процесах легітимації агресії та формування викривлених уявлень про історичне минуле, а також визначення їхнього впливу на колективну пам’ять і суспільну свідомість. Важливим завданням є також виявлення взаємозв’язку між історичною політикою, пропагандою та інформаційно-психологічними операціями у межах гібридної війни.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика використання історичних нарративів як інструменту політичного та інформаційного впливу перебуває у центрі уваги представників історичної науки, досліджень гібридної війни та інформаційної безпеки. Концептуальні засади аналізу сучасної російсько-української війни як багатовимірного гібридного протистояння, у структурі якого інформаційна складова відіграє визначальну роль, розроблено у працях В. Горбуліна. Питання історичної політики, маніпуляції історичною пам’яттю та формування ідеологічних конструктів «русского мира» і «Новоросії» досліджуються у роботах В. Смоля, Л. Якубової, Г. Турченка, Ф. Турченка, які розкривають механізми використання історичних нарративів для об-

грунтування геополітичних претензій РФ. Аналіз історичних міфів як інструментів легітимації агресії представлено у працях С. Громенка, який досліджує природу конструювання російських історичних нарративів. Проблеми інформаційно-психологічного впливу та стратегічних комунікацій у контексті російсько-української війни висвітлюються у дослідженнях Д. Казмірука та І. Тодорова, де акцентується роль дезінформації та пропаганди. Питання історіографічного підґрунтя аналізу нарративів розглядаються у працях М. Курила. Разом із тим, попри наявність значного масиву досліджень, історичні нарративи як системний інструмент інформаційної агресії досі не стали предметом комплексного наукового аналізу, що поєднує історичну політику, пропагандистські технології та механізми гібридного впливу, що й зумовлює актуальність даної статті.

Виклад основного матеріалу. Сучасна російська інформаційна агресія проти України характеризується системним використанням історичних нарративів як інструменту символічного та когнітивного впливу. У цьому процесі історичне знання втрачає статус наукової реконструкції минулого і трансформується у політико-ідеологічний ресурс, покликаний обґрунтовувати зовнішньополітичні дії держави-агресора. Російський інформаційний дискурс активно експлуатує концепцію «спільної історичної долі» та «єдиного народу», формуючи нарратив про історичну невід'ємність України від російського державного простору [1]. Такі інтерпретації подаються як безальтернативна історична істина, що нівелює право українського народу на окремішній історичний розвиток. Відбувається зміщення акцентів із наукового аналізу на емоційно забарвлені історичні образи, здатні мобілізувати масову свідомість [2]. Унаслідок цього історичні нарративи стають елементом стратегічних комунікацій, де минуле використовується для конструювання політичної реальності сучасності. Особливістю такого підходу є поєднання історичних фактів із міфологізованими інтерпретаціями, що створює ілюзію історичної закономірності агресивної політики.

Важливе місце у структурі російської історичної пропаганди посідає концепт «Новоросії», який подається як історичне обґрунтування територіальних претензій. У російському дискурсі цей термін наповнюється символічним змістом, що апелює до імперського минулого та легітимізує експансіоністські дії. Конструкція «Новоросії» спирається на вибіркочну інтерпретацію подій XVIII століття, ігноруючи складну етнокультурну та політичну динаміку регіону [3]. Така інтерпретація відтворює імперську модель історії, у якій українські землі постають як периферія «великої держави». Історичні аргументи при цьому підміняються політичними гаслами, що створює спрощену картину минулого. У свідомості аудиторії закріплюється уявлення про історичну закономірність повернення цих територій під контроль Росії. Ще одним ключовим напрямом інструменталізації історії є маніпуляція темою Другої світової війни. У російському інформаційному просторі вона використовується як універсальний символ боротьби з «фашизмом», який проєктується на сучасні події в Україні. Такий дискурс формує образ України як «держави-спадкоємиці нацизму», що виправдовує агресію як «антифашистську місію» [4]. Історична пам'ять про війну перетворюється на інструмент моральної легітимації військових дій. У науковому ж вимірі подібні порівняння є некоректними, оскільки ігнорують історичний контекст та складність подій минулого [5]. Відбувається редукція історії до пропагандистського кліше, що емоційно впливає на масову аудиторію. Це створює підґрунтя для формування образу ворога на основі історичних асоціацій.

Історичні нарративи у російській інформаційній агресії виконують також функцію конструювання ідентичності. Через повторення певних історичних сюжетів формується уявлення про Україну як «штучну державу», що нібито виникла внаслідок зовнішніх обставин. Такі нарративи заперечують тяглість української державницької традиції та применшують значення власного історичного розвитку українського народу [6]. Історичні події подаються вибірково, без урахування національного виміру української історії. У результаті формується образ історичної вторинності України, що слугує підґрунтям для політичних претензій [7]. Подібні підходи впливають на сприйняття історії як доказу «природної» залежності України від Росії. Історичний дискурс у цьому випадку виконує функцію ідеологічного тиску.

Особливу роль у цих процесах відіграє політика пам'яті, що використовується як складова гібридної війни. Російська держава формує власну модель історичної пам'яті, у якій минуле постає як безперервна боротьба з зовнішніми ворогами. Цей образ транслюється і на український контекст, де Україна подається як простір «історичного реваншизму» [8]. Така модель пам'яті спрямована на мобілізацію суспільства та виправдання агресивної політики. У наукових дослі-

дженнях підкреслюється, що подібна політика пам'яті є елементом стратегічних комунікацій, а не історичної науки [9]. Вона ґрунтується на емоційному впливі, а не на раціональному осмисленні минулого. У цьому контексті історичні наративи стають інструментом психологічного впливу.

Використання історичних наративів як зброї пов'язане також із поширенням дезінформації. Історичні факти подаються у викривленому вигляді, що ускладнює формування об'єктивної картини минулого. У сучасному інформаційному середовищі такі наративи швидко поширюються через медіа та соціальні мережі [2]. Дезінформація супроводжується апеляцією до псевдоісторичних «досліджень», що створює ілюзію науковості. Ці матеріали використовуються для формування недовіри до української історіографії [10]. У свідомості аудиторії закріплюється переконання про «альтернативну історію», що підміняє наукові знання.

Системність використання історичних наративів свідчить про їх інтеграцію у стратегію гібридної війни, які взаємодіють з інформаційними операціями, політичною риторикою та культурною політикою. Такий підхід формує цілісну модель впливу на суспільну свідомість, де минуле використовується для легітимації сучасних рішень [1]. У працях дослідників гібридної війни підкреслюється, що гуманітарний вимір протистояння є не менш важливим, ніж військовий [11]. Історичні наративи у цьому контексті виконують функцію довготривалого впливу на колективну пам'ять. Вони формують смислові рамки сприйняття подій. Це впливає на здатність суспільства адекватно оцінювати інформацію.

Важливою складовою протидії є розвиток історичної освіти та критичного мислення. Науково обґрунтована історіографія виступає бар'єром проти маніпулятивних наративів. Формування історичної культури суспільства знижує ефективність пропагандистських впливів [5]. Осмислення історії як складного і багатовимірного процесу сприяє стійкості до дезінформації. У дослідженнях наголошується на необхідності інтеграції історичної науки у систему інформаційної безпеки [9]. Це передбачає посилення ролі академічних досліджень у публічному дискурсі. Історичні наративи у цьому вимірі стають чинником захисту гуманітарного суверенітету.

Інструменталізація історичних наративів в умовах інформаційної агресії має безпосередній зв'язок із формуванням масових історичних уявлень через систему освіти та академічну традицію. Підручники та навчальні посібники виконують функцію стабілізаторів історичної пам'яті, адже саме через них закріплюються базові уявлення про минуле держави та народу. У науково обґрунтованому викладі історії України підкреслюється тяглість державницької традиції та складність історичних процесів, що протистоїть спрощеним пропагандистським схемам [12]. Російський інформаційний дискурс намагається дискредитувати українську історичну освіту, звинувачуючи її у «переписуванні історії», що є типовою технологією делегітимації альтернативних наративів. Водночас академічні підходи до викладу історичних наративів формують здатність до критичного осмислення джерел та інтерпретацій [13]. Освітній простір у цьому контексті стає полем символічного протистояння. Історія постає не лише як навчальна дисципліна, а як елемент формування національної стійкості. Саме через освіту закладається імунітет до маніпулятивних історичних конструкцій.

Значущість історичного чинника в інформаційному протистоянні пов'язана також із формуванням правових і політичних аргументів. Історичні інтерпретації часто використовуються у міжнародному дискурсі для виправдання зовнішньополітичних дій. Такі апеляції створюють ілюзію історичної закономірності сучасних рішень і підсилюють їх сприйняття як легітимних. У цьому процесі історія виконує функцію символічного ресурсу державної політики [14]. Науковий підхід, натомість, наголошує на необхідності критичного аналізу джерел і контекстів. Відмінність між історією як наукою та історією як політичним інструментом стає ключовою для розуміння сучасних конфліктів. Політична риторика редукує складні процеси до зручних схем. Це спрощення формує викривлене сприйняття минулого. Історичний дискурс перетворюється на складову ідеологічної боротьби.

У структурі російської інформаційної агресії історичні наративи інтегруються у ширший контекст стратегічних комунікацій. Вони поєднуються з медійними кампаніями, культурною політикою та публічною дипломатією. Така модель впливу створює багаторівневу систему формування смислів, де історія відіграє роль довготривалого чинника [1]. Історичні сюжети повторюються у різних форматах, закріплюючи певні образи в суспільній свідомості. Дослідники підкреслюють, що гуманітарний вимір війни стає ключовим у протистоянні сучасних держав [11]. Історія формує ціннісні орієнтири, що впливають на сприйняття політичної реальності. У цьому процесі ми-

нуле стає основою для конструювання майбутнього. Символічний вимір протистояння виходить за межі військової сфери.

Використання історичних наративів як інструмента інформаційної агресії пов'язане також із поширенням псевдоісторичних концепцій. Такі наративи маскуються під наукові дослідження, але не відповідають академічним стандартам. Вони використовують окремі факти, вирвані з контексту, для створення альтернативної картини минулого. У масовій свідомості це формує уявлення про «приховану правду», що підриває довіру до наукової історіографії [10]. Псевдоісторичні матеріали активно поширюються через цифрові платформи, що посилює їхній вплив. У результаті історичні наративи стають інструментом когнітивного впливу. Маніпуляція минулим спрямована на зміну сприйняття сучасних подій. Це підсилює інформаційну вразливість суспільства.

Окремим аспектом досліджуваної проблеми є використання історичних символів і постатей у формуванні образу ворога. Українські національні рухи подаються в російському дискурсі як загроза історичній єдності. Така інтерпретація ігнорує багатогранність визвольної боротьби та складність історичного контексту [3]. Історичні постаті перетворюються на маркери ідеологічного протистояння. Це сприяє поляризації суспільної свідомості та емоційному загостренню конфлікту [15]. Історичні наративи в цьому випадку стають засобом делегітимації національної пам'яті. Через символи минулого формуються сучасні політичні позиції. Минуле використовується для конструювання образу «іншого».

Протидія інструменталізації історичних наративів передбачає комплексний підхід, що поєднує наукову, освітню та інформаційну складові. Розвиток історичної науки створює основу для формування об'єктивного бачення минулого. Популяризація академічних досліджень у публічному просторі підвищує рівень історичної культури суспільства [12]. Критичне мислення виступає бар'єром проти маніпулятивних наративів. У дослідженнях інформаційної безпеки наголошується на ролі гуманітарної сфери як елемента національної стійкості [9]. Осмислення історії як чинника безпеки змінює підхід до її суспільної ролі. Вона стає частиною системи захисту інформаційного простору. Історичні наративи у цьому вимірі набувають стратегічного значення.

Міждисциплінарний підхід до аналізу історичних наративів дозволяє поєднати історіографію, політологію та дослідження комунікацій. Така синергія розкриває механізми впливу на колективну пам'ять. Історичні наративи постають як елемент когнітивного середовища, де формуються уявлення про легітимність державності [13]. Цей процес охоплює освіту, медіа та культурну політику. Взаємодія різних сфер створює цілісну модель впливу на суспільство [14]. Осмислення історії як частини інформаційної безпеки посилює її роль у сучасному конфлікті. Історична наука стає чинником стійкості держави яка протистоїть маніпулятивним конструкціям через наукову аргументацію.

Використання історичних наративів як зброї засвідчує трансформацію характеру війни, що виходить за межі військових дій. Конфлікт охоплює сферу пам'яті, ідентичності та символів. У цьому вимірі історія стає полем протистояння поряд із інформаційним простором [2]. Захист історичної пам'яті набуває значення складової національної безпеки. Історичний наратив визначає ціннісні орієнтири суспільства [1]. Його викривлення впливає на сприйняття реальності та політичні рішення. Боротьба за історію перетворюється на боротьбу за майбутнє. Це підкреслює стратегічну роль історичних наративів у сучасній інформаційній агресії.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що історичні наративи в умовах сучасної російської інформаційної агресії проти України набули статусу цілеспрямованого інструмента гібридного впливу, який виходить за межі наукового пізнання минулого та інтегрується у сферу політичних технологій і стратегічних комунікацій. Історичні наративи в російському дискурсі використовуються як засіб легітимації агресивної зовнішньої політики, виправдання територіальних претензій і формування викривленої моделі історичної реальності, що підриває основи української державності та національної ідентичності.

Ключовими механізмами інструменталізації історичних наративів є міфологізація минулого, вибіркова інтерпретація історичних подій, підміна наукового аналізу ідеологічними конструктами та апеляція до емоційно насичених образів історичної пам'яті. Особливе місце у цій системі займають наративи про «єдиний народ», концепт «Новоросії», маніпуляція спадщиною Київської Русі, а також експлуатація теми Другої світової війни як універсального морального аргументу. Такі наративи формують у масовій свідомості уявлення про історичну вторинність України та створюють ідеологічне підґрунтя для заперечення її суверенітету. Доведено, що в реалізації заходів російської інформаційної агресії історичні наративи виконують не лише пропагандистську,

але й довготривалу когнітивну функцію, впливаючи на колективну пам'ять, ціннісні орієнтири та моделі політичного мислення. Через освіту, медіа, культурну політику та псевдонаукові публікації відбувається системне закріплення маніпулятивних історичних інтерпретацій, що ускладнює формування об'єктивного бачення минулого та підвищує інформаційну вразливість суспільства. Обґрунтовано, що протидія використанню історичним нарративам як зброї потребує комплексного підходу, який поєднує розвиток академічної історичної науки, посилення ролі історичної освіти, популяризацію науково обґрунтованих історичних знань і формування критичного мислення. Історіографія та освітній простір у цьому контексті набувають значення елементів інформаційної та гуманітарної безпеки держави, здатних нейтралізувати маніпулятивні нарративи шляхом наукової аргументації та системного аналізу.

Зроблено висновок, що боротьба за історичну пам'ять є невід'ємною складовою сучасного збройного та інформаційного протистояння. Захист історичної правди, тягlosti українського історичного розвитку та національної пам'яті виступає важливим чинником збереження гуманітарного суверенітету України. У цьому вимірі історичні нарративи постають не лише об'єктом дослідження, але й стратегічним ресурсом, від ефективного використання якого залежить стійкість держави в умовах тривалої гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Horbulin_Volodymyr/Svitova_hibrydna_viina_ukrainskyi_frontpdf (дата звернення: 31.01.2026).
2. Тодоров І.Я. Російська інвазія в Україну: пропагандистський та інформаційний виміри. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Todorov_Ihor/Rosiiska_invaziia_v_Ukrainu_propahandystskiy_ta_informatsiyniy_vymiry.pdf (дата звернення: 31.01.2026).
3. Турченко Г.Ф., Турченко Ф.Г. Проект «Новоросія»: 1764–2014. Ювілей на крові: науково-популярне видання. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2014. 116 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Turchenko_Halyna/Projekt_Novorosiia_17642014_rr_Yuvilei_na_krovi.pdf (дата звернення: 01.02.2026).
4. Артимишин П., Костюк О. Идеологема «Русского міра»: виникнення, генеза, сприйняття в Україні: аналіт. доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів 2019. 84 с. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?downloadid=869> (дата звернення: 04.02.2026).
5. Історія України: підручник / за ред. В.А. Смолія. Київ: Либідь, 2015. 312 с.
6. Горобець В.С. Сучасна російсько-українська війна у координатах історії: навчальний посібник / за ред. центру історичних студій. Київ. 2023. 298 с.
7. Громенко С. Крим Наш. Історія російського міфу. Київ, 2017. 208 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052355.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
8. «Гібридна» війна Росії – виклик і загроза для Європи: матеріали міжнародної конференції. Київ: Центр Разумкова, 2016. URL: https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2016_12_14/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf (дата звернення: 31.01.2026).
9. Казмірук Д. Роль стратегічної комунікації в умовах російсько-української війни: інструментарій протидії дезінформації та маніпуляціям. URL: <https://journals.pn.u.if.ua/index.php/politology/article/download/226/221/454> (дата звернення: 31.01.2026).
10. Курило М.М. Історіографія України: навчальний посібник. Київ: Навч. вид-во, 2018. 289 с.
11. Чуранова О. Еволюція стратегії російської дезінформації в контексті російсько-української війни. Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2025. С. 24–27. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cab9398a-e6a9-4adc-bbec-00b986c85cde/content> (дата звернення: 01.02.2026).
12. Дрібниця В.О., Крижанівська В.В. Всесвітня історія. Нова історія. Історія України ХХ століття: підручник. Київ. 3-тя редакція 2017. 167 с.
13. Казьмирчук Г.Д., Коцур А.П., Вербовий О.В. Історія України: підручник для вищих навчальних закладів. Київ: Логос, 2009. 265 с.
14. Кобрусєва Є.А., Ткаченко М.Г. Світові моделі функціонування інституту присяжних у кримінальному процесі зарубіжних країн та України у контексті зарубіжного досвіду.

- Юридичний науковий електронний журнал*. № 11/2021. С. 694-696. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/177.pdf. (дата звернення: 03.02.2026).
15. Турченко Ф.Г., Турченко Г.Ф. Проект «Новоросія» і овітня російсько-українська війна. Запоріжжя, 2014. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Turchenko_Fedir/Proekt_Novorosiia_i_novitnia_rosiisko-ukrainska_viina.pdf. (дата звернення: 03.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Петренко С.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0